KOCAELİ
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

İMAR VE ŞEHİRCİLİK DAİRE BAŞKANLIĞI
Tarihi Mekanlar ve Kent Estetiği Şube Müdürlüğü
2008

HAZIRLAYANLAR
Volkan Şenel, Seyfettin Karaosmanoğlu,
Zeynep Güney, Bahadır Yıldız

www.kocaeli.bel.tr

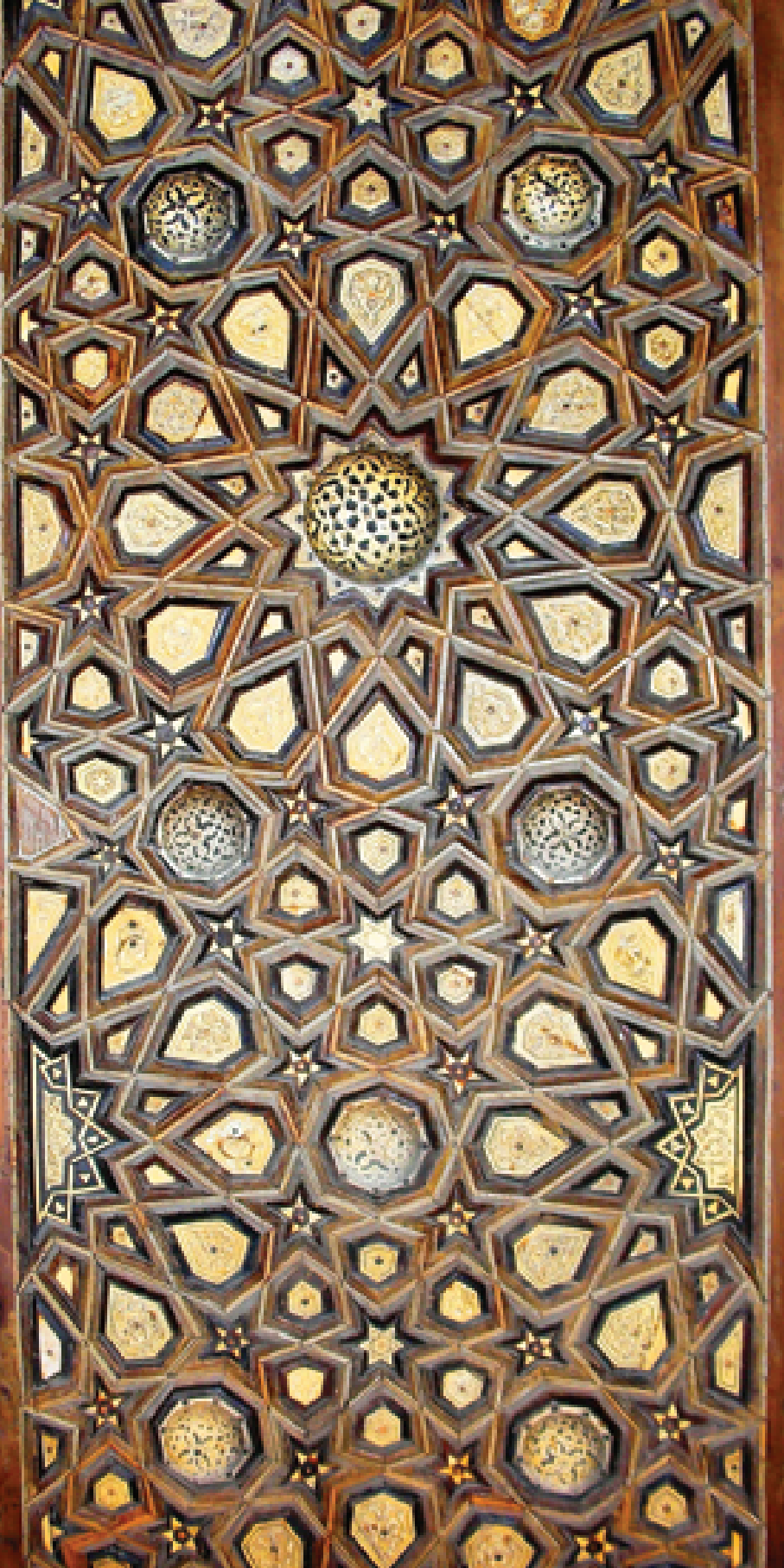

ÇOBAN MUSTAFA PAŞA KÜLLİYESİ

ÇOBAN MUSTAFA PASHA KÜLLİYE

YAŞASIN TARİH

KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Çoban Mustafa Paşa Külliyesi

Gebze' de bulunan Çoban Mustafa Paşa Külliyesi, Kanuni Sultan Süleyman devrinin en önemli eserlerindendir. Bir menzil (Konaklama yeri) külliyesidir.

Cami ve külliyenin mimarı olarak tezkerelerde Mimar Sinan'ın adı geçmektedir. Ayrıca, Yavuz Sultan Selim'in Mısır'dan getirdiği Memluk Sarayı mimar ve ustalarının da önemli katkısının olduğu bilinmektedir.

Külliye, merkezde yer alan cami ve onu üç taraftan U şeklinde çeviren türbe, medrese, imaret, tekke, kütüphane, darüşşifa, paşa odaları, kervansaray ve hamam yapılarından oluşmuştur. Bütün bu yapılar topluluğu 117x 106 m. lik bir alanı kaplamaktadır.

Çoban Mustafa Pasha Külliye

Çoban Mustafa Paşa Külliye, situated within the borders of Gebze, is one of the most important buildings of the Suleiman the Magnificient Period. It is a stopever külliye.

In the books, Sinan the Architect is mentioned as the master builder of the mosque and the complex. Moreover, it is a known fact that the architects and craftsmen of the Mameluke Palace which Yavuz Sultan Selim brought from Egypt also contributed to the building considerably.

Çoban Mustafa Paşa Kimdir?

Çoban Mustafa Paşa (Gazi Mustafa Bin Abdülkerim), genç yaşta Yavuz Sultan Selim ile Mısır seferine katılmıştır. Zaman içerisinde çeşitli mevkilere yükselmiş, Yavuz Sultan Selim'in kızıyla evlenmiştir. Kanuni Sultan Süleyman zamanında vezirlik görevini yürütmüş, Belgrad ve Rodos Seferlerine katılmıştır. En sonunda Sultan tarafından Mısır valiliğine atanmıştır.

Mısır' da, 14 aralık 1522' den 22 mayıs 1523'e kadar vali olarak bulunan Çoban Mustafa Paşa, orda çıkan bir isyanı bastırıp asayişi sağladıktan sonra İstanbul' a geri dönmüş veya geri çağırılmıştır. İstanbul' da vefat etmiş ve Gebze' de yaptırdığı külliyenin bahçesine gömülmüştür.

Who is Çoban Mustafa Pasha?

When he was young, Çoban Mustafa Pasha (Gazi Mustafa Bin Abdülkerim) joined Yavuz Sultan Selim in his campaign to Egypt. In time, he attained higher ranks and married to Yavuz Sultan Selim's daughter. He served as a vizier in Suleiman the Magnificient's period, and took part in his expeditions to Belgrade and Rhodes. Afterwards, he was appointed the governer of Egypt by the Sultan.

Çoban Mustafa Pasha served as the governer of Egypt between 14 December 1522 and 22 May 1523. After repressing a riot, he returned or was called back to İstanbul, where he died. He was buried in the garden of the külliye he had had buil

Tarihçe

Caminin kapısı üzerinde yer alan mermerden iki satırlık sülüs kitabeye göre caminin tamamlanma tarihi 930 (1523) dur. Kündekari teknikte yapılmış olan kapı kanatları üzerinde lüle taşından kakma iki satırlık kitabede ise Çoban Mustafa Paşa' nın adı ve 929(1522) tarihi yazılıdır. Çoban Mustafa Paşa'nın 27 mayıs 1523' de İstanbul'a geldiği düşünülecek olursa bu ölçekte bir külliyenin inşasına daha önceden planlanıp başlandığı sonucuna ulaşırız. Ayrıca süslemelerin kalitesi ve zenginliği de uzun bir çalışmaya işaret eder.

Çoban Mustafa Paşa Külliyesi bir menzil külliyedir. Menzil külliyeleri, diğer külliyelerde var olan yapı birimlerine ilave olarak, yolcuların ihtiyaçlarını giderebilmeleri için inşa edilmiş ek birimlerden oluşur. Selçuklu dönemi kervansarayları ile aynı işlevi taşırlar. Gebze' de geçmişten beri Anadolu- İstanbul arasında önemli bir uğrak noktası olmuştur.

Külliyede çok dengeli bir geometrik düzen göze çarpar. Cami avlusundan başka arkada geniş bir türbe avlusu vardır.

A Brief History of the Külliye

According to the two-line marble tablet located over the door of the mosque, the construction of the mosque ended in 930 (1523). The two-line meerschaum tablet on the wings of the door which was made in the kündekari technique, the name of Çoban Mustafa Pasha and the year 929 (1522) are inscripted. Since Çoban Mustafa Pasha returned to İstanbul on 27 May 1523, it can be concluded that the construction of such a big külliye had been being planned and had started in advance. Moreover, the quality and opulence of the ornamentation points to a longer period of work.

Çoban Mustafa Pasha Külliye is a stopever külliye. Stopover külliyes are similar to other types of külliyes in general; in addition, they have some extra sections built to meet the needs of the travellers. They serve the same purpose as the Seljuk caravanserais. Gebze had always been an important place of resort between Anatolia and İstanbul.

The külliye has a a very balanced geometrical plan. In addition to the mosque's court, there is a big tomb court in the back.

Cami

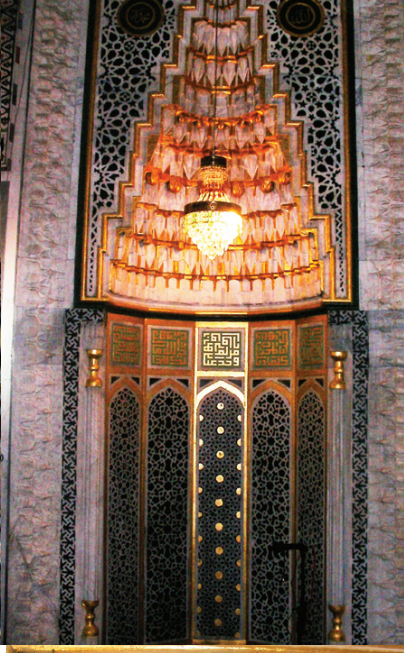
Kare planlı olan caminin 14 m. Çapında ve 24 m. Yükseklikteki kubbesi istiridye yivli tromplara oturmaktadır. Mukarnas başlıklı altı sütun üzerine oturan beş kubbeden oluşan son cemaat yerinin orta kubbesi yivli ve daha yüksektir. Cami içerisinde belli bir yüksekliğe kadar bütün duvarları, karakteristik Memlük tarzında renkli mermer kakmalar kaplamaktadır. Beş sıra mukarnas yaşmaklı cümle kapısı, dış mihraplar, pencereler ve yan kapılarla dış cephe; çok kenarlı mihrap nişi ile kıble duvarı; bunun karşısında giriş duvarı daha zengin ve gösterişli olarak belirtilmiştir.

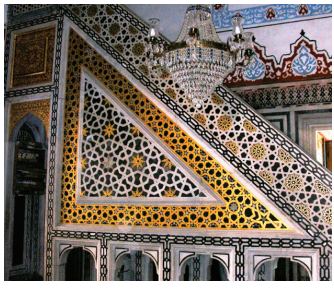

Cami

The square shaped mosque has a 24-meter hight vault which has a diameter of 14 meters. This vault sits on shell groveed tromps. The middle vault on the narthex that has five domes which sits on muqarnas six pillars is grooved and higher. Up to a certain height, all the walls inside the mosque are covered with colorful marble inlayings made in the Mameluke style.

Cami bütün bu özellikleriyle yüzyılın başında Kahire' de yapılan Kansu Gavri Medresesi'yle rahatça boy ölçüşebilecek bir görünüştedir. Mermer minber çok zengin ve renkli kakma taş süslemelere sahiptir. Mermer ayaklar üzerinde Bursa kemerleri ile oturan müezzin mahfili renkli taş kakma süslemelerden başka bitki motifli kalemişleri ile bezelidir.

Kapı kanatları tarih kitabesinden başka maden, sedef, fildişi ve lüle taşı kakmalarla süslenmiştir. Pencere kapakları da fildişi ve sedef kakmalı geometrik yıldız motifleri ile kündekari teknikte süslenmiştir, fakat daha sade bir kompozisyon vardır.

The entrance door which has five rows of honeycomb veil, outer mihrabs, windows, and the side doors and the exteriors, multi-sided mihrab niche and the kiblah wall; the entrance wall opposite it, are very opulent and ostentatious.

Apart from the history epigraph, the wings of the door is ornamented with various metals, mother-of-pearl, ivory, and meerschaum inlayings. The window covers are adorned with geometrical star motifs made from ivory and mother-of-peal inlayings in kündekari style; however, there is a more uncomplicated composition here.

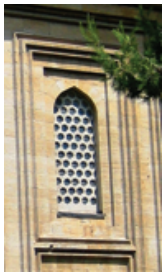

Türbe

Kesme taştan sekizgen gövde üzerine, kubbe örtülü türbenin mimarisi oldukça sadedir. İç cephe belli bir yüksekliğe kadar motifsiz, altıgen firuze çinilerle kaplıdır. Bu çini şeridinin iç ve dış sınırları şerit halinde lacivert çinilerle çevrilmiştir. Etrafı bitkisel motifli geniş bir bordür halinde mavi beyaz çinilerle süslenmiştir. Kapı kanatları ve pencere kapakları da camide görülen ağaç işleri ile aynı teknikte fakat daha sade olarak yapılmıştır.

Tomb

The architecture of the vaulted tomb which sits on a cut-stone octagonal shaft is fairly modest. The inner walls have no motifs up to a certain height; they are merely covered with hexagonal turquoise ceramics. The inner and outer borderlines of this ceramic stripe are enclosed with dark blue ceramics. The area that surrounds it is adorned with blue and white ceramics in the form of a wide fringe which has plant motifs. The wings of the door and covers of the windows are made with the same woodwork observed in the mosque, only in a more uncomplicated style.

Medrese

Klasik Osmanlı tarzı bir yapıdır. İmaret, türbe avlusundan pencereli bir duvarla ayrılmıştır. Batıdan girişi olan bir koridora sıralanmış ilk iki oda yemekhane, bunun yanında mutfak, kiler sonra fırın yer alır. Tekke kuzeybatı köşesinde revaklı avlu etrafında semahane ve derviş hücrelerinden ibarettir.

Madrasah

This is a building in the classical Ottoman style. The soup-kitchen is separated from the tomb yard with a wall which has a window in it. Along a corridor that can be entered from the west side are two dining rooms, the kitchen, the cellar, and the furnace. The dervish lodge is in the northwest corner and consists of the hall for dervish music and dance, and the dervish cells surrounding the cloistered courtyard.

Kütüphane

Batıda cümle kapısı üzerinde iç içe iki odadır. Orijinal hali tonoz örtülü iken günümüzde çatı örtülüdür.

Library

The library consists of two rooms one within another above the entrance door in the west. In its original form, it was vaulted, but today it is covered by a roof.

Kervansaray

Ortası kubbeli enlemesine uzun bir yapıdır. Payelerle ikiye ayrılmıştır.

Caravanserai

This is a longitudinal structure which has a vault in the center. It is divided into two by padestals.

Şadırvan

Cami avlusunun ortasında yer almaktadır. Mermer bir havuzun etrafına dizilmiş oturma sekilerinden oluşmaktadır. Havuzun üzerinde geometriksel ve bitkisel karakterli süslemeler vardır.

Darüşşifa

Doğuda L biçiminde sıralanmış kubbeli odalar halindedir. Kubbenin ortasında ve etek alçı palmet frizi süslemeler vardır.

Hospital

The hospital consists of vaulted rooms arranged in an L-shaped plan. In the middle and on the fringes of the vault, there are plaster palmette frieze embellishments.

Onarımlar

1961 yılında yüksek mimar Cahide Tamer tarafından başlanan restorasyon çalışması 1970 yılında tamamlanmıştır. Restorasyon Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yaptırılmıştır. O önemden günümüze külliye oldukça iyi korunmuştur. 1999 depreminde ise yapının minaresi zarar görmüş ve onarılmıştır.

Restorations

The restoration efforts initiated by architect Cahide Tamer in 1961 was completed in 1970. This effort was supported by the Directorate General of Foundations. Since then, the külliye was preserved pretty well. The minaret which was damaged in the 1999 earthquake was restored.

S.Yılmaz'dan

Kaynakça: Oktay ASLANAPA, Osmanlı Devri Mimarisi, İstanbul, 2004

Source: Oktay ASLANAPA, Osmanlı Devri Mimarisi, İstanbul, 2004